

Справка за работата сред българите мохамедани, подготвена за предстоящ пленум на Окръжния комитет на БКП – Смолян по този въпрос

след края на 1962 г.

Ние смятаме, че общо взето в доклада на бюрото на Окръжния комитет се дава правилна и задълбочена оценка на досегашната работа за политическото и културното издигане на българите мохамедани и за тяхното национално осъзнаване. В проекто-решенията също в основни линии е дадена правилна насока за по-нататъшната работа на партийните комитети и организации в окръга в това отношение.

Но доколкото в доклада се поставят редица принципни въпроси на културната революция сред българите мохамедани, които засягат и работата на другите окръзи, има и някои пропуски и неправилни оценки, необходимо е тези въпроси да се обсъдят в отдела с по-широк кръг другари, да се набележи единна линия на действие за всички окръзи, където живеят българите мохамедани и да се окаже помощ на Окръжния партиен комитет в Смолян за правилното поставяне на тези въпроси пред пленума.

I. За оценката на дружба „Родина“.

Досега не е направена цялостна оценка на характера на дружба „Родина“. В доклада на бюрото на Окръжния комитет в Смолян дружбата се характеризира като фашистка, но фактите, които се привеждат, не са много убедителни.

Ако дружбата е била фашистка организация, то би трябвало нейните членове да се възпитават в омраза към Българската комунистическа партия, към Съветския съюз и т.н. Нищо подобно обаче нямало. Дружбата се е предпазила от анти-съветски и антикомунистически действия, което я отличава от останалите националистически организации.

По-силни са обвиненията за насилствените методи при смяната на облеклото и имената. Фактите обаче говорят, че насилията в това отношение бяха извършвани главно от военните, кметовете и други представители на тогавашната власт от името на „Родина“.

Очевидно окръжният комитет на партията в Смолян разполага с някои документи за дейността на дружбата, които не са ни известни. Но, в доклада на Окръжния комитет на „Родина“ се приписват дори намеренията на отделни личности, някои от които нямат нищо общо с дружбата. Например на стр. 10 се изтъква, че Сирко Станчев е бил дал нареждане да се въведе като поздрав на членовете на „Родина“ - поздравът на бранниците. Но такъв поздрав не е бил въведен. На същите страници се посочва, че лозунгът на родинците е бил „Обединение на всички национални сили около върховния вожд на страната Н.В.Царя и дейност против комунистите, елементите на отрицанието“. Този цитат е взет от в-к „Родопа“, бр. 8/9 от 1942 г., който не е бил орган на „Родина“ и т.н.

Обвинението, което се приписва на стр. 10-11 на „Родина“ за намерението да се покръстят българите-мохамедани изобщо не може да бъде подкрепено с факти. В архивите на дружбата е намерен документ, от който е видно, че дружбата е ходатайствала пред Министерството на външните работи и вероизповеданията да се отпусне сумата 300 000 лева за построяване на нова джамия.

Освен това дружба „Родина“ не фигурира в списъците на фашистките организации. Бившите членове на дружбата (с изключение на отделни лица) след 9 септември не застанаха на вражески позиции по отношение на народната власт, голяма част от партийния актив в Смолянски окръг смята, че такава оценка е пресилена, че не може всичко направено от родинци да се счита за вражеско и непозволено.

Въпросът за дружба "Родина" не е само въпрос на миналото. Голяма част от бившите родинци (някои от тях са членове на нашата партия) и сега работят активно за провеждането на партийната линия за националното осъзнаване на българите мохамедани, за осъществяването на културната революция в този край. По-големите успехи в работата за националното осъзнаване на българите мохамедани в Смолянски окръг в сравнение с другите окръзи се дължат между другото и на това, че с тази задача активно се зае интелигенцията и актива от средата но самите българи мохамедани, много от които са работили още в "Родина". Докато например в Пазарджишки и Благоевградски окръг имаме съвсем друго отношение по този въпрос на значителна част от българомохамеданската интелигенция, която се турчее.

Ние смятаме, че в доклада на Окръжния комитет въпросът за дружба "Родина" се разглежда едностранчиво, засилват се твърде много отрицателните страни от нейната

работа, изтъкват се предимно субективните намерения на отделни личности, а се подценяват обективните резултати от дейността на тази организация за националното осъзнаване на българите мохамедани.

Ето защо, предлагаме да не се разисква въпросът за дружба "Родина" на пленума на Окръжния комитет в Смолян, преди този въпрос да се проучи задълбочено и внимателно от специално натоварена група другари, определена от отдел "Пропаганда и агитация" на ЦК на БКП, преди този въпрос да се изясни окончателно в отдела.

Какви са фактите за дейността на дружба „Родина“?

Българо-мохамеданската културно-просветна и благотворителна дружба „Родина“ е била образувана на 3.V.1937 г., в гр. Смолян от по-будни, възторжени българи мохамедани. В приетия устав, в чл.2 се посочват задачите на дружбата:

а/ Да работи за взаимно опознаване, сближение и подпомагане между българите мохамедани и българите християни в Родопската област.

б/ Да събужда и развива народностното чувство у българите от мохамеданско вероизповедание... и т.и.

В член 3 се подчертава, че дружбата „се стреми да изкоренява всичко небългарско народностно в духа и живота на българите мохамедани, като чисти чуждиците в нравите, обичаите, навиците, облеклото, езика, бита, които ги отделят и пречат за общото сближение, единение и братство между българите мохамедани и българите християни".

Образуването на дружба „Родина“ се посрещнало добре от по-будните българи мохамедани, главно младежи. В организацията се записали и някои българи. По решение на партийната група в гр.Смолян в дружба "Родина" са влезли и някои партийни членове, за да дават правилно направление на нейната дейност. В дружба "Родина" са членували др.др. Никола Палагачев, Васил Андреев - инструктор в КК на Окръжния комитет, Сюлейман Фисенски - убит като партизанин и др.

Според др.др. Мурджо Стоев - бивш председател на Окръжния комитет на бойците против фашизма и Васил Андреев през месец август 1940 г. в местността „Студенец“ - Смолянско на нелегална партийна конференция между другите въпроси се разгледа и отношението на партията към „Родина“. Взето било решение партийните

членове да останат в тая организация, да разширят културно-просветната ѝ дейност и т.н.

През 1937-1938 г. Родинското движение е обхванало и други селища. Образувани били дружби в гр. Райково, Устово, Златоград, Девин и други градове и села на Родопите. За това съществуваха редица благоприятни условия – разширяването на работническия елемент в Родопите в лицето на тютюневи, горски и други работници, крещяща нужда от културно издигане на населението и т.н.

Отначало дейността на дружба „Родина“ е било чисто просветно. Провеждани са били следните мероприятия:

- ежегодни битови вечеринки, сказки „Минало и понятия за народност и религия“, "Помохамеданчването на родопските българи" и други все в този дух;
- екскурзии до София, Пловдив и други градове;
- изнасяли се пиеси из живота на българите мохамедани.

Издадени са 4 сборника „Родина“, в които са поместени статии, стихове, разкази и др. от самите българи мохамедани, посветени на миналото на това население, а също и много народни песни, пословици и други. В сборника няма политически статии, няма нито една дума против БКП и СССР, нито за възхвала на фашистка Германия.

Цялата просветна дейност на дружба „Родина“ - сказки, пиеси поместените в сборника стихотворения, песни, статии и др. е била насочена към културното издигане, българското народностно осъзнаване на българите мохамедани и повишаване на патриотичното им чувство. Заедно с това обаче, тази дейност има известен националистически характер. Ръководството на дружбата например постави задача "да се пази чистотата на нацията", като направи постъпки пред административните власти да се забранят смесените бракове между хората от турски и българомохамедански произход.

Буржоазно-фашистката власт не оставя без внимание дружба „Родина“ и в скоро време започва да се намесва в нейната дейност - чрез правителствени народни представители, околийски управители, кметове и при активната намеса на военните. Властта беше поставила за задача да подчини дейността на дружбата за свои цели.

На вечеринки и други публични прояви на родинците са произнасяли речи или приветствия народни представители, началниците на Смолянскии гарнизон и др.

Дружбата е била подкрепяна и финансово от някои държавни учреждения (за издаването например на сборника и други културно- просветни прояви).

Трябва да се подчертае, че на дейността на дружба „Родина” е противодействала турската агентура и провежданата от тях пропаганда, която се стремяла да държи българите мохамедани под свое влияние и подчинение.

По-нататъшната дейност на дружба „Родина“ е характерна със следното:

1. Още през 1938 г. родинците в гр. Смолян са решили да водят борба срещу чуждиците в облеклото на българите мохамедани: феса, фереджетата и др. Първи хвърлили фесовете и фереджетата членове на дружбата - мъже и жени. През ноември 1938 г. те са издали „Позив българите мохамедани от родопската област”, в който са приканвали „мъжете да хвърлят веднъж завинаги и народната шапка фес и да го заменят с българската народна шапка, а жените да сменят черното було, което е знак на робство и безчовечие и да го заменят с българско народно облекло”.

В началото на 1940 година с такъв позив родинците се обърнаха, специално към жените българомохамеданки.

Тъй като по-голямата част от населението (особено жените) не направили това, някои по-запалени родинци започнали да свалят фесовете и фереджетата насила.

Тези насилствени мероприятия, в които взимали активно участие военните и административната власт, настроили голяма част от населението срещу "Родина“.

2. През 1941 година родинците, като народностно осъзнати българи, поставили въпроса за необходимостта от сменяне на турски и арабски имена с български такива, особено за новородените деца. Първи направили това най-активните членове на „Родина“.

На следващата година Смолянският околийски мюфтия със специално окръжно, нарежда на ходжите всички новородени деца на българите мохамедани да бъдат назовавани само с български национални имена.

През м. юли същата година излезе закон, с който се съкращаваше и улесняваше процедурата за промяна на небългарски имена с български такива. След това започна акция за масовото сменяне на турските имена.

На свои събрания родинци първи си сменили имената. Излезли с позиви към всички българи мохамедани да направят същото. Изпратени били до всички ходжи и имами списъци на българските мъжки и женски имена (със съответстващите на тях турски имена).

Тъй като голяма част от населението не желало до смени името си (особено възрастните хора), на места започнали да се прилагат насилствени мерки. Имало случаи, когато административните власти не са давали купони за брашно на хората, които не са си сменили турските имена, запечатвали караджейките, уволнявали служители и т.н.

В резултат на личния пример на родинците, на разяснителната работа и принуда около 60 000 българомохамедани са сменили турските имена.

Това също така настроило населението против дружба „Родина“, която била главен инициатор за премахването на фесовете и фереджета и за сменяването на турските имена.

Най-големите обаче противници на „Родина“ били туркофилските и религиозно-фанатизирани елементи от българомохамеданското население.

След 9.IX.1944 г. местните органи на народната власт разтуриха дружба „Родина“ и в съответствие с програмата на правителството обявиха пълна религиозна свобода и правото на всеки да се облича и се нарича така, както иска. Това, разбира се, беше правилно. Но някакви другари от ОК на партията в гр. Смолян очевидно допуснаха известно увлечение по този въпрос. Дружба „Родина“ бе обявена за фашистка организация и всичко направено от нея за вредно. Възобновени бяха турските имена, старата носия и т.н.

Някои от ръководителите на дружба „Родина“ - Петър Маринов и Светослав Духовников - биха арестувани и предадени в Народния съд, който обаче ги оправда.

По-късно много активни родинци, влезли след 9. IX. в редовете на БКП, бяха изключени от партията, като на редица места в с.Търън, Смилян, Могилица, Рудозем, Славейново и др. в партията бяха взели връх туркофилските елементи.

През 1946 г., когато на Парижката мирна конференция се е разглеждал въпросът за България, туркофилските елементи от Смолянска и Златоградска околии изпратиха до правителствата на САЩ и Англия меморандум, подкрепен с 6 000 подписа, с който поискаха Родопската област да бъде присъединена към Гърция. През 1945-55 г. същите елементи на три пъти са организирали акции за масово изселване на българомохамеданите в Турция (между които е имало не малко партийни членове и дори секретари на партийни организации). Когато пък се събираха подписи за контра-референдум, за оставането на Родопите в територията на България, най-активно участие в тази акция взеха бившите членове на „Родина“.

Въпросът за характера на дружба "Родина" се е поставял през 1946-47 г, на страниците на в.,„Родопски фронт“ (Смолян), “Родопска правда” (Пловдив), на конференцията по българомохамеданския въпрос в София през 1947 година. Наложил се мнението, изразявано главно от др. др. Кирил Василев и Никола Палагачев, които считат, че “Родина“ била изцяло фашистка организация, създадена от правителството с крайната цел - провеждане на ново покръстване на българите мохамедани.

II. По някои други въпроси

1. В доклада и в проекторешенията на Окръжния комитет е дадена неправилна постановка - за провеждането в окръга на културната революция въобще. Не се превидяло никакво разграничение на задачите работата сред българите мохамедани и останалото население. А от всичко 150 000 население в окръга - над 85 000 са българи мохамедани. И една от главните задачи на културната революция сред българите мохамедани е националното им осъзнаване. Това, разбира се, не се отнася до останалото население. Следователно, наред с общите задачи културната революция в окръга, специално за работата сред българите мохамедани следва да се поставят и специфичните задачи. На пленума на Окръжния комитет може и трябва така да се постави задачата.

2. В доклада въпросът за образованието е поставен също така въобще за цялото родопско население. А приведените данни говорят, че от всички младежи, завършили средно и висше образование процентът на българите мохамедани е от 10 до 12 на сто.

И в това отношение би трябвало да се посочат задачите за работата специално сред децата и младежите от българомохамедански произход. Това е много важен проблем и не бива да се допуска никакво самоуспокоение. Фактите говорят, че броят на девойките мохамеданки в средните училища е още много малък и че много от тях не завършват и основно образование, изпадат във вторична неграмотност и т.н.

3. В доклада и проекторешенията не се поставя един от главните въпроси – за системна пропагандистка, агитационна и културно-просветна работа за патриотичното възпитание на цялото население и особено на българите мохамедани. На стр. 14, т.37 от проекторешението за този въпрос само се споменава мимоходом. А би трябвало не само да се постави тази задача като много важна, но и да се посочат и съответните форми на работа - лекционната пропаганда, изучаване сборника "Родопа- българска твърдина" и др.

4. Задачата за борбата против исляма се поставя наред с борбата против християнската религия, дори след нея. Като атеисти ние сме длъжни да водим борба изобщо против всякаква религия. Но за родопското население, специално за българите мохамедани по-опасна е мюсюлманската религия, като една от главните пречки за националното им осъзнаване. Щом е така, нужно е да се засили нашата атеистична пропаганда въобще, а по-специално против исляма. Да се посочат и формите как да се води тази борба.

5. Не са набелязани мерки против турчезането на българите мохамедани. А фактите говорят, че както в другите окръзи така и в Смолянски напоследък се забелязва засилване на турската пропаганда и на турчезане на българите мохамедани: посещение на жени в джамиите, слагане на надгробни плочи, надписани на турски език; възобновяване на старото облекло, особено сред жените; бракове между турци (мъже) и българи мохамедани (жени) очевидно с цел да се увеличи турското население; преселване на българите мохамедани в районите с турско население и т.н.

6. Въпросът за премахването на чуждите елементи в облеклото на българите мохамедани и за възстановяването на българските имена е поставен правилно в доклада и в проекторешенията. Първата задача трябва да се реши в най-скоро време. Забулването на жените е не само сериозна преграда към културата, но е и явно нарушение на нашата Конституция за равноправието на жената и мъжа.

Що се отнася до имената, този въпрос също трябва да стои в перспектива. Разбира се при напълно изяснено национално съзнание този въпрос сам по себе си ще отпадне. Но доколкото турските и арабските имена са една от пречките за националното осъзнаване на българите мохамедани, естествено и ние да се заемем с преодоляването на тази пречка.

7. В доклада на Окръжния комитет значително място е отделено на допуснатите извращения при провеждането на културната революция. Очевидно такива случаи е имало и те трябва да бъдат осъдени. Но не бива този въпрос да се надува и поставя на преден план, да се критикуват задочно бившите ръководители на окръга.

III. Оценка на досегашната работа сред българите мохамедани

В изпълнение решението на Политбюро на ЦК на БКП от ноември 1956 г. за издигане политическото културното равнище на българите мохамедани и за тяхното национално осъзнаване в Родопската област се разгърна широка културна дейност. В изградената училищна мрежа са обхванати почти всички деца. Над 12 000 деца от махалите са настанени в пансионни. Около 10 000 ученици получават безплатна храна от държавата. Създадох се стотици местни кадри-специалисти. Все повече се разширява здравната мрежа. Електричеството навлиза в селата и играе важна роля за подобряване бита и културата на населението. Партийните организации, Отечественият фронт и Комсомолът разгърнаха разнообразна масово-политическа и възпитателна дейност в духа на решението на Политбюро. В Смолян и Кърджали успешно работят окръжните партийни курсове. С голям успех се провеждат курсовете на Националния съвет на Отечествения фронт, жените българки мохамеданки. Във всички окръзи (без Ловеч) се проведоха окръжни и общински научно-теоретически конференции за историческото минало и народностната принадлежност на българите мохамедани. Тези конференции, особено в Смолян и Кърджали, изиграха много важна роля за придвижване на културната революция напред.

На основата на икономическите преобразования и подем в резултат на културния поход на нашата партия през последните години се постигнаха определени успехи в културно-политическото издигане и националното осъзнаване на българите мохамедани. Но положението в отделните окръзи е различно.

Различното положение по националното осъзнаване на българите с мохамеданска вяра на различни места има преди всичко корени в историята, с което трябва добре да се съобразяваме. Докато в Смолянски окръг между двете групи от населението в миналото не е имало тежки противоречия, в Пазарджишки окръг (Велинградски район) и в Благоевградски окръг е имало няколко пъти в недалечната история кървави борби. Това е оставило значителен отпечатък в съзнанието както на българите с мохамеданска вяра, така и всред останалото население.

На второ място значителни различия сега се коренят в нееднаквото икономическо положение в различните райони. В Смолянски окръг вече оказва съществено влияние бързото развитие на промишлеността, в която главно като работници, са включени голям брой българи мохамедани.

Не малка роля за различията в постигнатите до сега резултати имат и методите на работата на партийните комитети и организации. Особено отрицателна роля играят допусканияте груби грешки, непостоянство и колебания в работата.

I. СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

В сравнение с всички други окръзи тук работата е поставена най-добре. Тази задача бе широко подета през 1959 г. с провеждането окръжната и общинските теоретически конференции за произхода на българите мохамедани, с изнасяне на доклади, лекции, беседи и др. по този въпрос, с масовото организиране на кръжоци за изучаване на книгата „Родопа-българска твърдина“ и др. Това беше една от главните задачи поставена в центъра на вниманието на окръжния, градските и общинските партийни комитети и организации в окръга, по изпълнението на която партийният комитет упражняваше системен контрол и търсеше отговорност. В хода на работата се проявяваше необходимата твърдост, но на отделни меси се допускаха извращения (главно Доспат и Неделино).

Практически резултати от тази широка организаторска и политическа работа са положителни.

а/ Постигнати са определени успехи в националното осъзнаване в голяма част от българите мохамедани, особено сред комунистите и младежите. Друга значителна част от тях още се колебае, но вече сериозно мисли върху този въпрос.

За националното осъзнаване на българите мохамедани говори в фактът, че много от тях вече премахват външните белези на мюсюлманството и скъсват с редица вредни традиции.

Тези успехи обаче на много места са колебливи и формални. Не малко българи с мохамеданска вяра са сменили имената си само външно, в своята среда си носят своите. Това, разбира се, трябва да се счита само като един от белезите, и то не най-съществен, за националното осъзнаване. Същественото е, доколко е променено съзнанието на хората. В това отношение именно има колебания даже и на места, където външно нещата изглеждат коренно изменени.

б/ Работата за националното осъзнаване на българите мохамедани в Смолянски окръг даде благоприятно отражение и в други окръзи, където има българомохамеданско население. По примера на Смолянски окръг и използвайки неговия опит започнаха да работят Благоевградски, Кърджалийски и Пазарджишки окръзи.

Напоследък обаче в окръга има забавяне на темповете на работа.

Не се води борба против турчeenето на българите мохамедани. Нито Окръжният комитет, нито общинските комитети имат мероприятия за изпълнението на решението на Политбюро на ЦК на БКП против турчeenето на българите мохамедани, нито пък вземат никакви практически мерки за това.

Задачата против турчeenето, за националното осъзнаване на българите мохамедани на практика е подменена с атеистическата пропаганда с културната революция въобще.

Окръжният комитет правилно е поставил задачата, че културната революция, националното осъзнаване на българите мохамедани не трябва да се свеждат само до смяната на имената и премахването на старата носия. Но на много места това указание на Окръжния комитет са разбрали, че възобновяването на българските имена изобщо е снето от дневния ред. Усилено се разпространява разбирането, че името нямало никакво значение, а най-главното било социалистическото съзнание и преданост към делото на социализма.

Поради това разбиране през 1962 г. почти се преустанови възстановяването на българските имена. Така в гр. Смолян до 1.IX.1962 г. само 6 души са си възстановили имената, в с.Арда (община) 4 души и т. н., с.Могилица Змеица и др. - нито един.

Броят на новородените деца, назовавани с български и други турски имена също така значително е намалял. Така в района на гр.Девин от родените през 1962 година 100 деца на българи мохамедани само 18 са назовани с български имена; в с.Арда от 40-16 и т.н.

Нещо повече. Има случаи на връщане на турските имена – с.Вър...на и др. В с. Могилица в един клас 7 деца имат български имена и 30 турски. Има много случаи, когато децата се назовават с българските им имена само в училището, а в къщи и на улицата - с турските имена. При такъв застой неизбежно ще се възстановят старите имена, защото раздвоението не може да съществува продължително време.

Все още редица отговорни другари и в Смолян и по места носят турски имена. Напоследък няма напредък и в премахването на старото облекло сред жените.

Много другари не отдават значение на факта, че формата (турско-арабските имена, носията и пр.) оказва твърде голямо влияние върху съдържанието (националното осъзнаване).

Редица отговорни другари в окръга остро реагират против дадените привилегии на българите мохамедани при приемането им в средни и висши училища, пансион и др. В окръга правилно са постъпили, като в пансионите между българомохамеданските деца живеят и българските. Но по данните на Министерството на просветата в Родопския пансион в гр.Пловдив от Смолянски окръг са приети 24 ученика, от които по препоръка на ОНС 14 са българи. Ние считаме това за неправилно.

2. ПАЗАРДЖИШКИ ОКРЪГ

През 1961-62 г. в окръга се проведе редица съвещания с актива, партийни събрания и др. за задачите на културната революция сред българите мохамедани, а също и научно-теоретическа конференция във Велинград за произхода на това население. В някои села - Ракитово, Костандово и др. се правят разкопки, събират материали и др.

До сега обаче са постигнати много слаби успехи в националното осъзнаване на българите мохамедани, които наброяват 17 000 души. Голямото болшинство от тях продължават да се смятат за турци, а има факти и за засилване на турчезенето през последните 2-3 години. Почти всички жени носят яшмаци, фереджета и шалвари. Само

във Велинград около 80 на сто от жените са махнали фереджетата и шалварите в някои по-големи села младите жени, макар и да носят яшмаци, вече крият лицата си. Възвърнати български имена има във Велинград – 200 души и в Ракитово – 180. Успехи в художествената самодейност има само в училищата.

Кои са причините за това?

1. В методите на работата на партийните комитети и организации. Въпросът за културната революция, за националното осъзнаване на българите мохамедани по места се разбира ограничено и се свежда главно до сменяне на имена и премахване на шалварите и фереджетата. Тази задача се проведе на 2-3 пъти, като акция (на места с натиск) и даде обратни резултати - организиран отпор на населението. Възпитателната работа сред българите мохамедани е слаба и непостоянна. На места се допуснаха неправилни методи за работа.

2. Основната трудност в провеждането на културната революция идва от там, че българомохамеданската интелигенция и голяма част от техните кадри не стоят на правилни позиции и не работят за националното осъзнаване на това население. Най-голяма съпротива идва от тях. Интелигенцията се турчее. Особено тази част от нея, която идва от Родопския пансион - Пловдив. Окръжният комитет на партията не утвърждава кои ученици трябва да се приемат в този пансион и в него постъпват обикновено деца на ходжи и други туркофилски елементи. Голяма част от интелигенцията и актива не желае да се включи в изнасянето лекции и беседи за произхода на българите-мохамедани, за разлика на народност и религия и други подобни въпроси. Отделни другари, които стоят на правилни позиции по този въпрос, опитват се да работят или сменят имената - биват изолирани от населението, заплашвани, наричат ги „предатели”, „кавури” т.н. Обратно, всеки който се противопостави на нашата линия се счита за „герой”, „закрилник” на българите мохамедани. Обрязването е масово явление, често пъти извършвано тайно от „сюнетчиите” от Смолянски окръг.

III. БЛАГОЕВГРАДСКИ ОКРЪГ

Напоследък Окръжният комитет е провел редица мероприятия за активизиране на работата по културната революция сред българите мохамедани – съвещания с актива, с учителите, партийни събрания и др. По-активно работят по тази задача общинските комитети в Белица, Якоруда и някои други. По-слаба е работата в Гоце Делчевски

район, където е и компактната маса от това население в окръга – 20 000 души. Почти нищо не се върши за изпълнение решението на Политбюро на ЦК на БКП от април 1962 година против турчезенето на българите мохамедани. Много слаба е лекционната пропаганда и други форми на работа, осветляващи правилно произхода на българите мохамедани. Не се взимат мерки за разобличаването делата на ходжите и туркофилските елементи.

Само отделни хора са си възстановили българските имена и няколко жени ходят разбулени. В с.Кочан, например от 27 учители българи мохамедани на 24 от тях жените ходят забулени

IV. ЛОВЕШКИ ОКРЪГ

От информацията на окръжния комитет за работата сред българите-мохамедани се вижда, че там задачата е поставена въобще за културно издигане, а не и за националното им осъзнаване.

IV. ПО НИКОИ ВЪПРОСИ, КОИТО ТРЯБВА ДА СЕ РЕШАТ ЦЕНТРАЛНО

В доклада на Окръжния комитет и в проекторешенията се правят следните предложения:

1. За да се създадат елементарни условия за учебната работа и се преустанови ненормалното положение децата от съставните села всеки ден да прехождат по 5-10 км, за да посещават занятията в горните класове, да се засили строителството на училища и пансиони.

2. Да се преразгледа сегашната система на приемане младежите във ВУЗ с оглед задоволяване нуждата от местни кадри. Да се намерят подходящи форми за приемането на кандидатите във ВУЗ за задоволяване окръга с местни кадри.

3. Националният съвет на Отечествения фронт да завиши субсидиите за завършване на читалищни сгради в окръга.

4. Министерският съвет да реши въпроса за строителството на телевизионен пре-предавател за Родопския край.

5. Комитетът по културата и изкуството да организира изпращането на повече артисти в Родопския народен театър, завършили ВИТИЗ за приемане на местни

младежи във ВИТИЗ.

6. Комитетът по културата и изкуството да обсъди въпроса за строителство на киносалони в националните обекти: Доспат, Нареченски бани, курорта „В. Коларов”.

7. Българската кинематография да запланува създаването на документален и художествен филм из живота на родопското население и се организира среща с представители на творческите съюзи за написването на литературни и други произведения с родопска тематика.

8. ЦК на БКП да окаже по-активна помощ на Окръжния комитет по подобряване на атеистическото възпитание. Да се издадат повече брошури по тези въпроси и се организира курс за подготовка на пропагандисти.

9. Да се внесе предложение в Министерството на правосъдието за изменение на някои законни положения с оглед засилване на гражданската отговорност и ликвидиране незаконните съжителства и за недопускането на такива.

10. Да се подобри кино-обслужването в Родопския край, като се доставят киноапарати в редица села и се изпращат най-подходящи, интересни и лесноразбираеми филми.

Ние смятаме, че е необходимо тези въпроси да се обсъдят и решат съвместно със съответните министерства и институти.

ЦДА, ф. 1Б, оп.40, а.е. 477, л.8-26